

κατὰ τὸν τρόπο τοῦ συμφωνότερο μὲ τάληθινὰ συμφέροντα τοῦ Βασ. Οἴκου καὶ τοῦ Ἔθνους· καὶ τῆ γνώμη αὐτῆ δὲ δισταξα νὰ τῆ δηλώσω φανερά, γιὰ τὸ οἱ πολιτικοὶ ἄντρες πρέπει πάντα νὰ ἔχουνε τὸ θάρρος τῆς γνώμης τους· καὶ ἀπὸ τοῦτο βγήκε σὲ βῆρος μου ἡ κατηγορία πὼς εἶμαι ἀντιδυναστικός. Ἄν καὶ βαθεῖα ποτισμένος ἀπὸ τῆς φυλῆς μας τίς δημοκρατικὲς ἀρχές, ἔχω ἀσάλευτη πεποίθησι πὼς ἡ Βασιλευδόμενῃ Δημοκρατία, ὅπως εἶναι στὴν οὐσία τοῦ πολίτευμά μας, εἶναι ὁ πολιτικὸς τύπος ποῦ ταιριάζει ἄριστα μὲ τὴν πολιτικὴ μόρφωσι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ δουλεύει καλῆτερα γιὰ τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα. Μὰ οὔτε μοῦ πέρασε ποτέ ἀπὸ τὸ νοῦ δυναστικὴ μεταβολή. Ἄφοῦ δὲν εἶχαμε ἔθνικὴ δυναστεία κ' ἔγινε ἀνάγκη ξενοφερμένο νὰ μεταφιντέψουμε στὴν ἑλληνικὴ γῆς τὸ δυναστικὸ δέντρο, θὰ εἴτανε φοβερὴ μωρία, ὅπως εἶπα κι ἄλλῃ φορὰ, νὰ θυσιάσουμε ὅλη τὴν ἀφομοιωτικὴ δουλειὰ ποῦ ἔγινε μέσα σὲ μισὸ αἰῶνα τώρα, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Βασιλικὸς μας Οἶκος ἔδωκε καρποὺς τῆς δεύτερης καὶ τρίτης γενεᾶς, καὶ ἀφοῦ, ὅσο ξεμακραίνουμε ἀπὸ τὸν κεντρὸν ποῦ μετακινεῖται τὸ δέντρο, ὅσο φυσικὸ εἶναι νὰ γίνεταί σωστότερο τὸ συναπάντημα τῶν πόθων καὶ τῶν αἰστημάτων, ὅπως κ' ἡ ἀντίληψη πὼς κοινὰ ἔχουνε συμφέροντα Ἔθνος καὶ Βασιλικὸς Οἶκος.

«Πρέπει, κοντὰ σ' ἄλλα, νὰ ἐλπίσουμε πὼς τὸ Στέμμα, συμφωνώντας κι αὐτὸ μὲ τὸν τόσο συχνὰ καὶ ξεκάθαρα φανερωμένο λαϊκὸ πόθο γιὰ τὴν ἀνορθωσι, θάποφασίσῃ νὰ μπῆ ἐπικεφαλῆς στὴν κίνησι τὴν ἀνορθωτικὴν, τώρα τοῦλάχιστο ποῦ πῆρε κι αὐτὴ μορφὴ καθαρὰ νόμιμη, κι αὐτὸ πρῶτο νὰ συνταϊριάξῃ τὸν τρόπο τοῦ ποῦ πολιτεύεται μὲ τίς ἀνάγκες τοῦ ἀνορθωτικοῦ ἀγῶνα. Θὰ γίνῃ βέβαια ἔτσι κοπιαστικώτερο τὸ ἔργο τῆς Βασιλικῆς Ἀρχῆς στὴν πράξι τοῦ, μὲ τὴν τέτοια ἕμως πράξι τοῦ εἶναι δεμένη ἢ καλῆ προκοπὴ τοῦ Ἔθνους καὶ τὸ φωτοστεφάνωμα τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου.»

Ἰστερα ἀπὸ τὰ παραπάνω, καὶ μετὰ τὴν ἐκφρασι τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ γιὰ τὴν πανηγυρικὴ ἐκλογὴ τοῦ, ὁ Β. μὲ λίγα λόγια κήρυξε μὲ τί τρόπο καὶ μὲ τί ἀρχές θάγωνιστῆ ὁ ἴδιος στὸν ἀνορθωτικὸ ἀγῶνα :

«Δὲν ἔρχομαι ἀρχηγὸς σὲ νέο καὶ καινωμένο κι ἔλας κόμμα. Ἐρχομαι σηματοφόρος νέων πολιτικῶν ιδεῶν, καὶ στὴ σημαία τοῦτη ἀποκάτω καλῶ τὸν καθένα ποῦ τίς συμμερίζεται. . . Ἡ κυβερνήτρα στὴν πολιτικὴ μου κεντρικὴ ἀρχὴ εἶναι πὼς ὁ πολιτικὸς ἄντρας πρέπει νὰ ἔχῃ μέτρο καὶ ζῦγι γιὰ τὴν κάθε τοῦ πράξι τὸ κοινὸ σφέρο, καὶ σ' αὐτὸ νὰ σκλαδῶνῃ δὲχως κανένα δισταγμὸ τὸ σφέρο ποῦ

θὰ ἔχῃ κι ἔλας μαζί τὸ κόμμα τοῦ καὶ καθένας φίλος τοῦ χωριστά· πὼς πρέπει νὰ ἔχῃ πάντα τὸ θάρρος ὅποιος γνώμης τοῦ, δὲχως νὰ τῆ θυσιάξῃ γιὰ νὰ ῥέσῃ εἴτε στοὺς ἀπάνω εἴτε στοὺς κάτω· πὼς τὴν ἐξουσία πρέπει νὰ τῆ γυρεύῃ ἔχι μὲ μόνο τὸ σκοπὸ τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν ἔχῃ μέσο στὴν ἐπιτυχία ἄλλουνοῦ ὑψηλότερου σκοποῦ, καὶ ποτὲ νὰ μὴ βιάξεται νὰ τὴν πάρῃ, ἂν πρόκειται νὰ τὸ κάμῃ μὲ θυσία μεγάλη ἢ μικρὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ, μὰ καὶ ποτὲ νὰ μὴ δισταξῇ νὰ τὴν πετάξῃ μακριά, ἀνίσως γιὰ νὰ τῆ διατηρήσῃ χρειάζεται νὰ θυσιάσῃ τὸ πρόγραμμα, ποῦ γιὰ νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ τὸν κάλεσε ὁ λαός.»

Καὶ τελειώνοντας, ἔδειξε πὼς ἔχει ἀνάγκη νὰ δασκαλευτῆ στὰ πολιτικὰ τοῦ χρέη ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Γι' αὐτὸ ὁ Β. θὰ ἐργαστῆ, μὲ κείνους ποῦ θάποδεῖξουνε στὴ Βουλῆ πὼς συμφωνοῦνε μὲ τίς ιδέες τοῦ, νὰ ἐργανώσῃ πολιτικὸ σύλλογο μὲ παρακλάδια σ' ἔλας τὸ Κράτος. Καὶ ἀπὸ τὸ σύλλογο αὐτόνε θὰ ὀργανωθῇ συστηματικὰ τὸ νέο πολιτικὸ κόμμα, τὸ ἀνορθωτικὸ, ποῦ τόσο λαχταράει νὰ τὸ ἔχῃ ὁ λαός.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α Τ Α *

(Ἀπάνου στὴν «Ἀπόκρισι» τοῦ κ. Κ. Χατζόπουλου. Κοίταξε «Νουμᾶ» ἀριθ. 380, 381, 382, 383, 384, 385 καὶ 386.)

Ὁ κ. Χατζόπουλος νομίζει πὼς ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀποδείξω δυὸ τρία χαρακτηριστικὰ, ποῦ στὸ περασμένο μου σημεῖωμα ἔφερα γιὰ τὸν ποιητῆ. Καὶ πρῶτα πρῶτα δὲν ἐννοοῦσα πὼς ὁ Παλαμᾶς «ἀνεβαίνει στὶς πὶδ ἀψηλές, στὶς ἀνώτερες σφαῖρες» τῆς ιδέας, ὅπως ἔτσι ἀπόλυτα προσθέτει ὁ κ. Χατζόπουλος. Ἐφερα μόνο γιὰ παράδειγμα μερικὰ ὀνόματα ἔργων τοῦ, ποῦ ὁ Παλαμᾶς «ἀνεβαίνει στὶς ἀνώτερες σφαῖρες» τῆς ιδέας ΤΟΥ, τονίζοντας πὼς αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ καλλίτερα τοῦ ἔργα. Νομίζει ἀκόμα πὼς ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀποδείξω τὴ «βαθειοστόχαστη σκέψη τοῦ» καὶ «τὴν πλατεία τοῦ καὶ δυνατὴ πνοή». Ὅταν ἔχουμε τὰ κείμενα ποῦ φωνάζουν, οἱ κριτικὲς ἀνταμιές ἔρχονται σὰ δευτερεύουσες. Ὡς τόσο, γιὰ τὴ δυνατὴ καὶ τὴν πλατεία πνοὴ σωμαίνω, ἀφοῦ κι ὁ ἴδιος τεχνοκρίτης παραδέχεται γιὰ χαρακτηριστικὸ τῆς ποιητικῆς τοῦ Παλαμᾶ τὸ λυρικὸ μεθύσι καὶ τὸ πλάτος. Ἐρχόμεστε στὴ λυρικὴ τοῦ σκέψη. Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ ποιητῆς ἐξωτερικεύει τὴ σκέψη τοῦ μὲ εἰκόνες καὶ μὲ σύμβολα. Ὅσα βαθύτερα εἶναι τοῦτα, τόσο βαθύτερη κ' ἡ σκέψη τοῦ, ἀφοῦ μ' αὐτὰ στοχάζεται. Καὶ

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ περασμένο φύλλο.

ρωτώ τον κ. Χατζόπουλο: κοντά στην ποιητική μορφή, δε μάς δίνουν και μια βαθειά νοητική κατανύξη, ποιήματα σαν τους Ίαμβους και Ἀνάπαιστους, σαν τὸν Πρόλογο καὶ τὸ Στεροτραγουδο τῆς Ἀσάλευτης, σαν τὶς Πατρίδες, τὶς Ἐκατὸ Φωνές, τὶς Ἀλυσίδες, τὸν Ἀσκραῖο, τὸ Δουλευτή, τὸ Θάνατο τῶν Θεῶν, τὸ Βισλί; καὶ τόσα ἄλλα ἔργα τοῦ ἴδιου ποιητῆ ριγμένα σὲ διάφορα περιοδικά;

* *

Συγγνώμῃ ὁ κ. Χατζόπουλος, κάτου ἀπὸ ποιήματα ἢ ἀπὸ κομμάτια τους ποὺ ξεσηκώνει, ρωτᾷει ἂν τὰ τέτοια εἶναι **φιλοσοφία**, καὶ μάλιστα γιὰ ὅποιον ἔχει κάποια γνώση τῆς. Μὰ ποῖός εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ φιλοσοφικοῦ τραγουδιοῦ; νὰ ταιριάσῃ κοντὰ στὴν καθάρια **αἰσθητικὴ** συγκίνηση καὶ μιὰν ἄλλη πρὸ δυσκολόφταστη, τὴ **διανοητικὴ**. Στὸ φιλοσοφικὸ πρῆγμα ὁ ποιητὴς δὲ στέκεται μόνον ἀγνάντια στὴ γυναίκα καὶ στὴ φύση, μὰ καὶ σὲ κάποιες ἰδέες καθολικῆς, ἀχώριστες ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴν ἱστορία του. Στὸ ἰδεολογικὸ ἢ φιλοσοφικὸ τραγοῖδι, ἄς μὴν περιμένῃ ὁ κ. Χατζόπουλος θεωρήματα τῆς λογικῆς π' ἀδράχνουν καὶ λύνουν μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια ὅλα τὰ κρυφὰ τῆς ζωῆς· ἄς μὴ συχίξῃ δηλαδὴ τὰ μέσα τῆς **ποιητικῆς** ἢ **φανταστικῆς** φιλοσοφίας (κατὰ τὴν πετυχημένη φράση τοῦ κ. Ἀλεξ. Πάλλη) μὲ τὰ μέσα τῆς καθάριας φιλοσοφίας τοῦ ἐπιστήμονα.

Κ' ἐδῶ θέθελα νὰ προστέσω, ἀπαντώντας στὸ ρώτημα τοῦ κ. Χατζόπουλου, πὼς ἡ «Σκέψη», ἡ «Λύρα», ὁ «Ὀρφικὸς Ὕμνος», ὁ «Θάνατος τῶν Θεῶν», «ὁ Κόσμος» εἶναι ποιήματα ποὺ δὲν ξεγράφονται μὲ τὸ ἔτσι θέλω.

* *

Ὁ κ. Πάλλη, σ' ἓνα του γραμματάκι, νομίζω πὼς ἀποκρίθηκε ὀρθῶς τὸν κ. Χατζόπουλο. Ὅσοσο θαρρῶ πὼς τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ «Θάνατος τῶν Θεῶν» δὲν εἶναι ἡ καθυπὸ εἰκόνα, παρὰ τ' ὄραμα. Ἡ καθυπὸ εἰκόνα δὲν εἶναι γνῶρισμα τοῦ καιροῦ μας· γιὰ μᾶς εἶναι κάπως ψυχρὴ καὶ μετρημένη. Τ' ὄραμα, ἡ εἰκόνα ἢ μεγαλωμένη κ' ἢ ἀπιαστή, εἶναι τὸ μεθύσι τοῦ ματιοῦ, καὶ βρίσκεται· σ' ἀνταπόκριση μὲ τὸ λυρικὸ μεθύσι. Οὔτε τὸ αἶσθημα—ποὺ ὁ κ. Χατζόπουλος ἀναζητᾷ τόσο πολὺ καὶ ποὺ ἐγὼ ἀφήνω γιὰ τὰ τραγουδάκια—δὲ μὲ ἀπασχολεῖ σ' ἓνα τέτοιο ἔργο. Τὸ αἶσθημα στὸ Δωδεκάλογο πλαταίνεται, μεστώνεται, γενικεύεται καὶ γίνεται **διαίσθηση**.

Ὁ «Ἔψφος» εἶναι μὲγᾶλο καὶ πρωτόφαντο ἔργο γιὰ τὰ γράμματά μας. Τί ὀραματισμὸς, τί δυνατὸ

λυρικὸ ξεχειλίσμα, τί διαίσθηση! Μὲ τί μεγαλόκραχτα καὶ μεγαλόσχημα σύμβολα μᾶς ἀνεβάζει ὁ ποιητὴς στὴν Ἰδέα! Τί καλλιτεχνικὴ ἀπόδοση; μέσα στοὺς τροχαίους τοὺς ἀνυπόταχτους καὶ τοὺς ἐλεύτερους! Καὶ τί ζωτικὴ ἠθικὴ ποὺ πηγάζει ἀπὸ μερικοὺς λόγους, γιὰ ἓνα ἔθνος ἔτσι σακάτικο σὴν τὴ σημερινὴ Ῥωμισσύνῃ!

* *

Ὁ Σολωμὸς, ἂν σὲ πολλὰ του ἔργα, ἔχει φανερώσει μιὰ τόσο καθαρὴ μορφή, εἶναι γιὰτὶ κατέχει κάτι ἑλληνικὸ, κάτι ἄρμονικὸ, συγκρατητὸ κ' εὐγενικότροπο· ὁ Παλαμᾶς, μάλιστα στὸ Δωδεκάλογο, εἶναι περισσότερο κλοσσός, περισσότερο βάρβαρος καὶ ἀκράτητος καὶ ἀπεριόριστος. Τὰ τέτοια του γνῶρισμα, ἀφαιροῦνε τοῦ «Δωδεκάλογου» τὴν καθαρογραμμὴν καὶ συγκεντρωμένην μορφή, ὅπως φαίνεται νὰ τὴν ἀγαπᾷ ὁ κ. Χατζόπουλος. Μὰ πλάι σ' ἄλλα γνῶρισμα τοῦ «Ἔψφους», ἢ κάποια του ἀμορφία, ἀφοῦ μάλιστα πηγάζει ἀπ' αὐτὰ τὰ θετικὰ γνῶρισμα τοῦ ποιητῆ, εἶναι ἱκανὴ νὰ τοῦ μικρήνῃ σημαντικὰ τὴ μεγάλην του ἀξία;

Ἡ οὐσία τοῦ μουσικοῦ στοιχείου στὸ ἔργο, καὶ αὐτὴ παρεξηγιέται ἀπὸ τὸν κ. Χατζόπουλο. Μουσικὴ σ' ἓνα ἔργο δὲν εἶναι μόνον μιὰ γλυκὴ ἡχὴ μελωδία. Μουσικὴ σ' ἓνα ἔργο μπορεῖ νᾶναι μιὰν ἀνυπόταχτη ρυθμικότητα, μιὰν ἀνατολίτικη ἄρμονία. Κι ἀκόμα μουσικὴ εἶναι κ' ἡ ὀραματικὴ του εἰκόνα, ἀπιαστή καὶ ἀκαθάρστη καθὼς εἶναι, καὶ πλεγσιάζοντας περισσότερο στὸν ἦχο, παρὰ στὸ πλαστικὸ καὶ τὸ στέρεο. Παράδειγμα τῶν τελευταίων αὐτῶν φέρνω τὸ παρακάτω κομμάτι τοῦ Ἀδάκρυτου:

Κι ὅταν ὅλα βουβαθῆκαν,
ὅλα, στὴν ἔρμιᾶ τῶν ὄλων,
ἀπ' τὸ βόγγο τῆς γκαμῆλις
ὡς τὴ δέηση τοῦ μουεζίνῃ
κι ὅταν τοῦ ἀπολείψαν ὅλα,
κι ἀπ' τὸν ἀνεμόσουρο ἀσκητή,
καὶ ἴσα μὲ τὸ πέραςμα τ' ἄργὸ
τοῦ καραβανοῦ ποὺ ἀφίνει
μιὰ γλυκεῖα ἄρμονία μακροσυρτὴ
καὶ ἦχων καὶ χρωμάτων καὶ ἴσκιων
ἀπὸ ταξιδεῦτρες κυματοσπηθες
μισοσκεπασμένες μαυρομάτες,
κι ἀπὸ πιστικοὺς ποὺ ἀκολουθοῦν
στὰ μακριὰ ραβδιά τους ἀκουμπώντας
ἀκαμάτες,
κι ἀπὸ τὴ ζωὴ τὴν πατριάρχισσα
ποὺ τὴν κάνουν πρὸς τὰ βράδια
πρὸς ἱερὴ καὶ πρὸς μακαρισμένη,
σὲ φλογέρες ψέλνοντας τὴ

λαλητάδες πεζολάτες·
 κι όταν πιά δέν είχε συντροφιά
 μήτε τὰ περάσματα τίστριφτερὰ
 τῶν ἀγρίων ἀλόγων ποῦ περνοῦν
 σάν κυνήγι νὰ τοὺς ἔστησε ὁ σιμούν, —
 ἔννοιωσε στὰ σπλάχνα του ὁ Ἄδακρυτος
 κάποια δαίλια, κάποιο νύστασμα,
 καὶ τὸ ξύπνημα μιᾶς Λάμιαι·
 κι αὐτὴ ἡ Λάμια εἶταν ἡ δάψα.
 Κ' ἔβγαινε ἀπὸ τὰ ποτάμια,
 κι ὡς τὰ πόδια του ἔφερνε νεροσυρμές,
 καὶ εἶταν ὅλα ὁράματα·
 κ' ἔβλεπε λιγὲς ποὺ εἶταν ἀχνὸς
 καὶ φαντάσματα ἄπιαστα ἀπὸ νερομάννες·
 καὶ στὰ σπλάχνα του γιγάνταψε
 τοῦ νεροῦ τὸ καρδιοχτύπι,
 τοῦ νεροῦ ποῦ ὅλο τὸ κείρεται,
 καὶ ποὺ πάντου τοῦ ἀπολείπει.

Τὸ «Πανηγύρι τῆς Κακάδας», τὸ «Βιαλί», τὸ
 «Παραμῦθι τοῦ Ἄδακρυτου», τὸ «Σὲ μιὰ Γυναίκα»,
 δὲν εἶναι ἀρκετὰ καλὰ ποιήματα, ὅπως μὲ τόση
 συγκρατατικότητι κηρόχαι ὁ κ. Χατζόπουλος, μὰ
 ποιήματα ὑπέροχα, μέσα στὰ καλλίτερα τῶν ῥω-
 μαϊκῶν γραμμάτων ὅμοια ὁ «Ἐρχομός», ὁ «Δου-
 λευτής», ὁ «Θάνατος τῶν Θεῶν», ὁ «Θάνατος τῶν
 Ἀρχαίων». Οἱ ἄλλοι πέντε λόγοι, μπορεῖ σὲ πολλὰ
 μέρη νὰ μὴ φτάνουνε τίς ἀρετὲς τῶν πρώτων, μὰ
 πάντα εἶναι ποιήματα γραμμένα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ
 Παλαμᾶ καὶ μέρη ἑνὸς συνόλου.

* *

Ὁ Παλαμᾶς πρῶτ' ἀπ' ὅλα εἶναι ποιητής. Ἄν
 ἡ κριτικὴ του ἔχει κάποιο βᾶρος, εἶναι ἐκεῖ ἀκρι-
 θῶς ποὺ μιλεῖ ἡ αἴσθησις κ' ἡ νόησις τοῦ ποιητῆ.
 Κ' εἶμαι ἀπὸ κείνους ποὺ πολλὰς φορὰς δαίχνουνε
 περισσότερη πίστιν στὴν ἀντίληψη, στὸ ἐνστικτο τοῦ
 ποιητῆ, παρὰ στ' ἀντικειμενικώτερα μέτρα, στοὺς
 ἀντικειμενικώτερους νόμους τοῦ πιδ ἀπρόσωπου κρι-
 τικοῦ.

Ὁ κ. Χατζόπουλος ἄς μὴν κατηγορῇ τὴν κρι-
 τικὴν τοῦ Παλαμᾶ γιὰ τὸν ὑποκειμενισμόν της. Ὁ
 ὑποκειμενισμὸς της τότε μόνο θάταν ἐπιζήμιος στὴν
 κριτικὴ ἀλήθεια, ὅταν ὁ Παλαμᾶς μὴ μπορῶντας
 νὰ βῆ ἀπὸ τὰ ἔρια τοῦ δικοῦ του δημιουργικοῦ κό-
 σμου κι ἀπὸ τοὺς νόμους ποὺ τὸν ἐγέννησαν, ζη-
 τοῦσε νὰ ρηθῇ τῇ σημαντικότητι ἄλλων ἔργων,
 γεννημένων κάτου ἀπὸ ἀντίθετους, ἢ ξένους μὲ τοὺς
 δικούς του, τεχνικούς ὄρους. Ὅμως μιὰ ποὺ ὁ κ.
 Χατζόπουλος φέρνει γιὰ δευτέρη ἀντιλογία τῆς κρι-
 τικῆς σοβαρότητας τοῦ Παλαμᾶ τὸν ἐκλεχτισμόν,
 δηλαδὴ τὴν τάση του νὰ νοιώθῃ τ' ὁμορφὸ σ' ὅλα

τὰ φανερώματα τῆς τέχνης, τὸ δεύτερο αὐτὸ ἐπι-
 χείρημα τοῦ κ. Χατζόπουλου βίχνει: τὸ πρῶτο, κ' ἡ
 κατηγορία πέφτει μονάχη της.

Ὁ Παλαμᾶς εἶναι περισσότερο αἰσθητικὸς καὶ
 λιγώτερο κριτικὸς. Ἐνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα γνωρί-
 σματα κάθε ποιητῆ, εἶναι πὼς στέκει ἀγνάντια στὰ
 φαινόμενα τῆς ζωῆς κι ἀδράχνει τ' ὠραῖο παντοῦ·
 κάτι παρόμοιο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸν
 τεχνοκρίτη Παλαμᾶ. Καὶ προτιμῶ χίλιες φορὰς ἕνα
 τέτοιο πλάτος νοῦ, ἀπὸ τίς ἀδικαιολόγητες ἀποκλει-
 στικότητες. Ἀποκλειστικὸς εἶναι ἢ ἕνας πολὺ μέ-
 τριος νοῦς, ποὺ νοιώθει μόνο ἕνα ὠρισμένο εἶδος τέ-
 χνης, καὶ ποὺ τοῦ κρύβει κάθε ἄλλον ἐρίζοντα ἢ ἕνας
 πολὺ μεγάλος νοῦς, κι αὐτὸς ὅταν ἀρνηθῇ τὸ κάθε,
 γιὰ νὰ κηρύξῃ μιὰ νέα θρησκεία, φέρνοντας νέες
 ζωϊκὲς καὶ τεχνικὲς ἀξίες. Ὁ κ. Χατζόπουλος βρέ-
 σκει τὸν Παλαμᾶ ἥρωα στὴ γλώσσα· ὄχι ἔμως καὶ
 στὴν ἄλλη αἰσθητικὴ του, γιατί, λέει, τοῦ λείπει
 ἡ πίστιν. Πίστιν βέβαια ὁ κ. Χατζόπουλος θὰ νο-
 μίξῃ καμιά ἀποκλειστικὴ προσκόλλησις σ' ἕνα εἶδος·
 μὰ ἐγὼ ποὺ δὲ νομίζω ἔτσι, ἀνεβάζω καὶ τὸν κρι-
 τικὸν Παλαμᾶ σὲ ἥρωα, γιὰ τὴν πεποθησὴν του πρὸς
 τὴν Τέχνην. Πίστιν πρῶτ' ἀπ' ὅλα στὴν μία οὐσίαν τὴν
 ἀδιαίρετην, στὴν Τέχνην καὶ στὴν Ἰδέαν καὶ τ' ἄλλα
 ἔρχονται ὕστερα.

* *

Καὶ σὲ μεγάλους λυρικούς τοῦ περασμένου
 αἰῶνα μπορούμε νὰ βροῦμε ἄμορφα χυσιμάτα καὶ
 ξεχειλίσματα· καὶ σὲ μεγάλους ἰδεολόγους ποιητὲς
 μπορούμε ν' ἀπαντήσουμε περάσματα κάπως ἄγωνα
 ἢ κουραστικά. Κ' οἱ μεγαλήτεροι ποιητὲς κρίνονται
 πάντα ἀπὸ τὰ θετικὰ τους γνωρίσματα· ἔταν αὐτὰ
 ὑπερτεροῦνε κ' εἶναι σημαντικά καὶ μεγάλα, τότε
 κι ὁ ποιητὴς εἶναι σημαντικὸς καὶ μεγάλος. Ἄς μὴν
 κρυθόμαστε πίσω ἀπ' τὸ δάχτυλό μας! Ὅταν σὲ
 μιὰ κοινωνία τέτοια σάν τὴ δική μας, καταφέρνει
 κάποιος νὰ ξεπεράσῃ τὰ σύνορά της καὶ νὰ ὑψώσῃ
 ἀνάστημα μεγαλήτερο ἀπὸ τὰ τριγυρινά του, αὐτὸς
 ὁ κάποιος ἀξίζει τόσο περισσότερὸ πμὴ καὶ θαυμα-
 σμό. Ἐγὼ δὲ θέλησα νὰ συγκρίνω, μήτε νὰ με-
 τρήσω τὸν Παλαμᾶ μὲ κανέναν ἄλλον. Ποιητὲς σάν
 τὸ Σολωμὸ καὶ σάν τὸν Παλαμᾶ, μὲ τόσος φανερω-
 μένη, ζωηρὴ κι ἀνεξάρτητη φυσιογνωμία, ἀξίζουν
 κ' οἱ δυὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴ λατρείαν μας· τὰ με-
 τρήματα καὶ τὰ ζυγιάσματα εἶναι ἀφύσικα καὶ δα-
 σκαλικά. Μὲ τὴν πήχη καὶ τὴ ζυγαριά, ἄς με-
 τρούμε μονάχα τοὺς χασέδες καὶ τὰ λάχανα.

Σ' ὅσα βιαστικά ἐδῶ πέρα σημεῖωσα, δὲν ἔφερα
 χεροπιαστὰ παραδείγματα καὶ δὲν παράθεσα κομ-
 μάτια ἀπὸ ποιήματα, γιατί ἤθελα νὰ οἰκονο-

μήσω τὸν τόπο τοῦ «Νουμά». Ἄν ὁ κ. Κ. Χατζόπουλος ἦ κανένας ἄλλος τ' ἀπαιτήση, εἶμαι πρόθυμος νὰ τὸ κάνω. Καί δὲ θάθελα νὰ κλείσω τίς λίγες μου αὐτὲς γραμμές, προτοῦ νὰ ρίξω μὴν εὐχὴ, σχετικὰ μὲ τὸν Παλαμᾶ, μὲ τὸ ἔργο του καὶ κείνους ποὺ τὸ κατέχουσι καὶ ποὺ τ' ἀγαποῦν : νὰ βρεθῆ ἓνας δεῦτερος Πολυλάς.

Ἀπριλῆς 1910.

Π. ΦΛ.

ΞΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Φτάνει γλυκὰ νὰ μὲ κοιτᾶς...

Φτάνει γλυκὰ νὰ μὲ κοιτᾶς—ὦ χιμογέλιο τῆς ματιάς!—
καὶ μὲ πασίχαρη καρδιὰ παντοῦ θὰ σ' ἀκλουθήσω,
κι ὅλος μιὰ δέηση πρὸς ἑσὲ θὰ ζήσω καὶ θὰ σβύσω.
Χαρὰ κι αὐτὸς ὁ θάνατος, φτάνει γλυκὰ νὰ μὲ κοιτᾶς.

Κι ἀνίσως μὲ καταραστῆς, καὶ διώξης καὶ σκληρὰ ἀρνηθῆς.
τὸν τόσο ἀργὰ γιγαντεμένο μέσῳ μου καημό,
σὺν τὸ σκαλί, ποὺ τῶδεϊρε τάρεντικό του, θὰ συρθῶ
στὰ πόδια σου φιλώντας τι, κι ἀνίσως μὲ καταραστῆς.

Ὅταν εἶμωνα βασιλιάς

Στὴ χώρα τὴν ὄνειρευτὴ ποὺ ζοῦσα βασιλιάς,
σ' ἀγνάντευμα βασιλίσσα μπροστά μου νὰ περᾶς.
Μὰ πρὶν προφτάσω ἴσα μ' ἑσὲ νὰ φτάσω, ἀλλοί-
μονό μου!
σὲ χάσανε τὰ μάτια μου στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου.

Καὶ τότε τῶν προγόνῳ μου πετώντας τὴν πορφύρα,
δάση, βουνά, ζητώντας σε, καὶ κάθε στρατὰ πῆρα,
καὶ ἱερωμένους ρώτησα καὶ μαντολόγων πλήθη.
Μερόνυχτα ὅλο σ' ἔκραζα. Κανεὶς δὲ μ' ἀποκρίθη.

Γιὰ νὰ μπορέσω πῶ καὶ νὰ ψάξω ἀπάνου, χάμου,
γῆ καὶ οὐρανό, τὴν ἀφήσα καὶ τὴν κληρονομιά μου,
καὶ τράβηξα προσκωνητῆς μακριὰ μακριὰ στὰ ξένα.

Καὶ τώρα ἐγὼ ποῦ, ἀφωρισμένος, λείψανο, ρημάδι,
τοῦ Χάρου διάτα κωρερῶ νὰ κατεβῶ στὸν Ἄδη,
σὲ ξαναβρίσκω. Πῶ ὄμορφη σὲ ξαναβρίσκω, δῖμένα!

PIERRE BAUDRY

Μετάφραση ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΤΑ δύο τραγῳδία τούτα μεταφρασθήκανε στὴ γλῶσσα μας ἀπὸ τὴ σειρά τῶν «Mirages», τῶν παθητικῶν στίχων ποὺ φανήκανε στὸ «Monde Hellénique», τοῦ νέου γάλλου ποιητῆ Baudry. Μὰ ὁ φίλος μας, ἀνάμεσό μας ζώντας, τὸ πολὺ τῆς ἀγάπης του τὸ ἔβριξε στὴν ἑλληνικὴ ποίηση, καθὼς δείχνουν τὰ λογῆς μεταφράσματά του ἀπὸ σημερ-

νοὺς ἑλληνεὺς ποιητῆς, ποὺ σκοπεῖται ἀργότερα νὰ τὰ τυπώσῃ σὲ χωριστὸ βιβλίον, καὶ τώρα τελευταῖα τὸ ἀρχισματῆς «Ὀδύσσειας» σὲ γαλλικὸς στίχος, ἔργο ποὺ ἀξίζει, βέβαια, νὰ τὸ προσέξουμε, καθὼς τοῦ πρέπει, εἰ ἀριόδιοι κόκκοι. Τὸ περασμένο καλοκαίρι ὁ «Νουμάς» δημοσίευσεν μετάφραση ὠραίου ὕμνου τοῦ Baudry στὴν Κρήτη. Τὸ ποίημα τούτο εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὰ λυρική φωνὴ ποὺ ὑψώθηκε—δὲ λέμε ἀκούστηκε, γιατί αὐτὰ δὲν ὑπάρχουσι γιὰ τέτοιου εἶδους φωνές—ποὺ ὑψώθηκε γύρω κι ἀπάνου στὴ μεγάλη ἐθνικὴ ἰδέα, ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῶν τελευταίων πολιτικῶν γεγονότων.

Κ. Π.

ΠΕΤΡΑΡΧΗΣ

Σονέττο ἀριθ. 102

Ἄν δὲν εἶν' Ἐρωτᾶς λοιπὸν τί εἶναι ποὺ μὲ λιγόνει;
Ἐρωτᾶς ναί, τ' ὀρκίζομαι, μὰ τί λογῆς μυστήριον;
Εἶναι καλὸ; τότε γιατί σκληρὰ νὰ θανατόνη;
Εἶναι κακὸ; γιατί γλυκὸ το κάλε τον μαρτύριον;

Ἄν θέλω ὁ ἴδιος νὰ πονῶ, ποὺ κλαῖω τί καρδιάνω;
Στὴ σινορά μου ἂν χαιρόμαι, τί ἀξίζει νὰ βογγᾶω;
Ὡ θάνατε ὀλοζόντανε, βάσανο ἀγαπημένο,
Πῶς μου εἶσαι τόσο ποθητὸ, χωρὶς νὰ σὲ ζητᾶω;

Ἄλλ' ἂν ἐγὼ σ' ἀποζητῶ, γιατί παραινούμαι;
Σὲ τόσο ἐνάντιους ἄνεμους λιγαλίτην βαρκοῦλα
Πλάνας τοῦ κόσμου ὀλόφορη, ἀνήξερη, μικροῦλα,

Τρέχω σὲ πέλαιο βαθύ χωρὶς νὰ κυβερνέμαι,
Ποῦ δὲν εἰξέρω οὔτ' ἐγὼ σὺν τί ποθῶ καὶ κριζῶ
Καὶ ξεπαγιάζω τὸ Θεοῦ καὶ τὸ χερμιῶνα βράζω.

Καρουσάδες, Ἄγουστος 1910.

ΔΗΜ. ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΣ

ΚΟΜΗΣ Η. ΤΟΛΣΤΟΗΣ

Κοντὰ στὴ θάλασσα

Χτυπιέται τὸ κύμα, ξεσπάει καὶ βογγᾶ,
μ' ἀφρὸ δροσερὸ μὲ ραντίζει,
ἀκίνητη μένω στὸ βράχο, βαθιὰ
τὸ στήθος μου τόλμη γιομίζει.

Ὅρμα κάθε κύμα καὶ δέχεται ὀρθό,
κ' οἱ ἀφροὶ τους νεκρὰ τὰ σκεπάζουν.
Ἄχ, κύμα, γιὰ ποιὸν τίς ὀρμές μου κριτῶ,
ποῦ μὲς τὴν ψυχὴ μου φωλιάζουν;

Πῶς ἔνοιωσα πάλι γλυκεῖα τὴ ζωὴ,
πῶς βρῆκε κι ὁ πόνος μου μνήμα,—
σὺ θάλασσ' ἀφρίζει βαθιὰ μου ἡ ψυχὴ
σὺ λὲς τὰ τραγούδια σου, ὦ κύμα!

Μ. ΔΑΒΙΔΩΦ

«Σὲ καρτερῶ»

Σὲ καρτερῶ! σὲ καρτερῶ,
σὲ λίγο ἢ νύχτα θὰ σκεπάσῃ